

Jur Lieffering (1929-2009): mister 'Wijs met water', voorlichter, redacteur en vader van H₂O

Jur Lieffering is op 15 juli jl. in zijn woonplaats Leiderdorp op 79-jarige leeftijd overleden. Hij was al geruime tijd ziek.

Jur Lieffering (foto: Michelle Muus).

Eens in de twee jaar is er de nationale onderwijstentoonstelling NOT in de Utrechtse Jaarbeurs. In de jaren zeventig en tachtig zorgde VEWIN-voorlichter Jur Lieffering er steeds voor dat voor de NOT een nieuwe poster voor het onderwijs beschikbaar was. Meestal een tekening van de waterkringloop omringd door plaatjes over waterbesparing. Die kon dan, samen met de klassieke watertorenposter, op de VEWIN-stand worden uitgedeeld aan begerige onderwijzers. Dat was een gouden gedachte.

'Alle affiches die we hier uitdelen, hoeven we niet op te sturen, dus dat scheelt enorme bedragen aan porto,' zo verklaarde Jur deze gedragslijn. Dat was natuurlijk waar, maar er waren nog wat gunstige neveneffecten. Door die posters gratis weg te geven, was de stand van de waterleiding altijd een trekker: alle NOT-bezoekers kwamen er langs. Dat was gunstig, omdat daardoor ook andere voorlichtingsmiddelen onder de aandacht van de onderwijzers konden worden gebracht. Bovendien was het steeds erg fotogeniek: al die leraren die bezig waren hun posters op te rollen om er vervolgens het elastiekje omheen te doen dat ze door Jur belangeloos ter beschikking was gesteld. De algemene pers en de onderwijzers haakten ook in. Op vele gepubliceerde NOT-foto's prijkt de VEWIN-stand, en tal van radio-interviews zijn er gegeven door Jur en zijn secondanten. Het kenmerkt de gezondverstandbenadering die Jur altijd in zijn vak heeft gehanteerd.

Jur Lieffering kwam in februari 1966 in dienst van de VEWIN als voorlichter. Dat was het gevolg van een beweging die al een kleine 20 jaar eerder was ingezet. Ir. Kahrel, de latere

secretaris van de VEWIN, was eind jaren veertig voor een werkbezoek in Amerika geweest, en had daar gezien hoe PR-functionarissen zorgden voor een goed imago van de bedrijven waar ze voor werkten. Dat leek hem wel wat, en hij pleitte dan ook in het blad Water, de illustere voorganger van H₂O, voor het aannemen van een dergelijke functionaris voor de watersector.

Jur was daarvoor bij uitstek geschikt. Hij was in dienst geweest bij een PR-bureau dat onder meer werkte voor Albert Heijn, en hij had journalistieke ervaring opgedaan als verslaggever bij Het Vaderland, een liberale Haagse krant. In die laatste hoedanigheid versloeg hij voor de krant een aantal grote waterwerken (de Haagse Maas-duinwerken), waarover hij met verstand van zaken schreef, want hij had per slot van rekening HBS-B. Zo kende hij professor Krul al ruim voordat hij bij de VEWIN in dienst trad.

Hij kwam op het goede moment. Juist in die tijd speelde een conflict tussen de uitgever van Water, Moormans Periodieke Pers, en de participanten daarin: de VEWIN, het KIWA en de VWN. Het aantal advertenties liep terug, en Moorman wilde daarom ook de redactionele pagina's beperken. Maar de participanten wilden juist een uitbreiding van de redactionele ruimte. Dat kon wel, zo verklaarde Moorman, maar alleen tegen aanzienlijke extra kosten. De kersverse voorlichter hakte de knoop door: de overeenkomst met Moorman werd opgezegd en begin 1968 verscheen de eerste aflevering van het blad dat de voorlopige naam H₂O meekreeg. Water heeft het - zonder de steun van de voormalige participanten - nog een paar jaar uitgehouden. Maar ten slotte werd Moorman overgenomen door Misset, en werd Water geïncorporeerd in de Technische Revu.

Voor het nieuwe blad H₂O werd een afzonderlijke stichting in het leven geroepen, waarvan het bestuur bestond uit de voorzitters van VEWIN, NVA en VWN en de directeur van het KIWA. De secretaris van de VEWIN (later de directeur) fungeerde als secretaris van het stichtingsbestuur. Daarnaast was er een Raad van Advies voor de redactie van H₂O, waarin behalve vertegenwoordigers van de verenigingen en het KIWA ook een aantal deskundigen uit de sector zat. Dat waren bijvoorbeeld de professoren Huisman en Koot van de TH Delft, professor Lyklema van de Landbouwniversiteit, ir. Jansen van het RIZA, ir. Colenbrander van de Commissie Hydrologisch Onderzoek CHO-TNO en dr. Zoeteman van het RID/RIVM. Daar stond tegenover dat al die clubs ook het recht hadden om mededelingen in H₂O te plaatsen, waarvan ze in de regel dankbaar gebruik maakten.

Ik heb zelf twee voorzitters meegemaakt van die redactieraad, namelijk ir. Cor van der Veen van Gemeentewaterleidingen en ir. Jos van Winkelen van Waterleiding Friesland. Al het voorbereidende werk voor zowel het stichtingsbestuur als de redactieraad deed Jur in zijn

functie van eindredacteur. De vergaderingen van het stichtingsbestuur waren altijd uiterst efficiënt. Ze werden meestal gepland na de VEWIN-ledenvergadering en de aandeelhoudersvergadering van het KIWA, en duurden tussen de drie en de vijf minuten. Vergaderingen van de redactieraad duurden aanzienlijk langer en werden meestal verlevendigd door academisch gekisbis tussen de professoren Huisman en Koot.

Toen ik in 1982 in dienst kwam van de VEWIN als voorlichter en assistent van Jur, werd ik geacht ook bijdragen te leveren aan H₂O. Jur gaf dat werk echter moeilijk uit handen, en deed het eerste halfjaar nog alles zelf. Maar in de zomer ging hij vier weken met vakantie naar Amerika, en aangezien het blad in die dagen nog echt elke 14 dagen verscheen, moest ik het in die periode wel van hem overnemen. Dat kostte hem moeite, maar uiteindelijk heeft hij mij de middag voor zijn vertrek nog even ingewerkt. Toen na zijn terugkomst bleek, dat H₂O in de tussentijdse periode gewoon en op tijd was verschenen, mocht ik het vaker doen, en ten slotte liet Jur het blad grotendeels aan mij over, omdat andere zaken meer van zijn aandacht vroegen. Maar het bleef wel altijd 'zijn kindje'.

Toen Jur Lieffering als voorlichter in dienst kwam van de VEWIN, waren er in totaal nog 168 waterleidingbedrijven waarvan er 150 lid waren. De meeste van die bedrijven hadden geen professionele voorlichters in dienst, hoewel ze wel aan voorlichting deden. De technische voorlichting kwam meestal voor rekening van de inspectie medewerkers, omdat die toch al gewend waren aan publiekscontacten. De meer strategische voorlichting en de perscontacten werden vaak gedaan door de directeur zelf of door de directiesecretaris als die er al was, en anders door de directiesecretaresse. In die situatie was de VEWIN voor de bedrijven zeer waardevol als leverancier van voorlichtingsmiddelen.

Zo ontwikkelde Jur een uitgebreid pakket aan folders en informatieboekjes, zowel voor een algemeen publiek als speciaal gericht op het onderwijs. Tevens zorgde hij ervoor dat er eens in de paar jaar een nieuwe bedrijfstakfilm werd gemaakt, die dan ter beschikking kwam van de bedrijven. De boekjes en folders en posters en relatiegeschenken werden verkocht aan de bedrijven tegen een schappelijke prijs. Dat kon, omdat de oplagen natuurlijk lekker groot waren; zo ontstond een stevig schaalvoordeel.

Het was ook mede Jurs verdienste dat zo rond zijn afscheid in 1991 vrijwel alle waterleidingbedrijven getooid gingen met hetzelfde embleem: het schildje met de watergolven, zoals dat ooit is ontworpen door Jan Ketting, ontwerper in Amsterdam. Ketting had het gemaakt in opdracht van de directeur van Gemeentewaterleidingen Amsterdam, ir. Cornelis van der Veen, en die was er zo over te spreken dat hij het

aan Jur liet zien. Toen ook Jur zich enthousiast toonde, bood Van der Veen grootmoedig aan het ontwerp niet alleen voor GWA te gebruiken, maar aan de hele bedrijfstak ter beschikking te stellen. Van dat aanbod maakte Jur gretig gebruik. Het heeft uitstekend gewerkt, en zorgde ervoor dat de bedrijven met één gezicht naar buiten traden. Het logo was zo populair, dat het zelfs in het buitenland door waterbedrijven is geannexeerd. Het is jammer dat de VEWIN dat prachtige en stijlvolle logo heeft laten vallen.

Het onderwijs had Lieferrings warme belangstelling: zowel zijn vader als zijn echtgenote Hanneke zaten in het onderwijs. Jur was van mening dat de waterbeschaving niet vroeg genoeg kon worden aangeleerd, dus bij voorkeur te beginnen op de lagere school. Daarom was er jaarlijks een schoolactie. Die richtte zich op klas 4 van de lagere school (groep 6 van de huidige basisschool). Alle lagere scholen in het hele land kregen van de VEWIN een set van 30 educatieve kleurplaten toegestuurd (ze konden gratis bijbestellen), voor elke leerling één. Daarbij zat dan een toelichting voor de leerkracht, waarop tips werden gegeven voor het gebruik van de kleurplaten in de les, en aanvullende informatie werd gegeven. Tevens zaten er meestal stickervelletjes bij voor alle leerlingen, met watertips in cartoonvorm. Ten slotte bevatte het pakket nog een aardigheidje voor de leerkracht. Dat kon een ijsblokjeshouder zijn, een shawl, een tas met VEWIN-embleem of een buitenthermometer. Het motto van de meeste schoolacties was 'Wees wijs met water', een slogan die menigeen zich van zijn eigen schooltijd zal herinneren.

Het was altijd een hele toer om elk jaar voor de schoolactie wat nieuws te verzinnen, maar dat deden we toch, en we deden het in de regel zelf. Halverwege de jaren tachtig hebben we een keer de hulp ingeroepen van het Didactisch Service Team (DST) in Baarn, in de veronderstelling dat die wellicht nog wat beters kon bedenken. Maar het eerste voorstel van DST hield in dat eerst onderzoek gedaan moest worden bij de doelgroep, de onderwijzers dus, om te zien wat die eigenlijk van de VEWIN en de waterleidingbedrijven verlangden. Dat onderzoek wilde DST wel voor ons doen, à raison van 25.000 gulden. Jur sprong bijna uit zijn veld. 'Als wij niet weten wat onze doelgroepen willen, dan kennen we ons vak niet. Daar hebben we geen onderzoek voor nodig. En bovendien: als wij het niet zouden weten, dan vragen we het toch aan onze echtgenotes?'

Tot midden jaren tachtig richtte de voorlichting zich primair op de consument met informatie over zorgvuldig ('wijs') omgaan met water, over de waterkringloop en over de bereiding van het drinkwater. Daarna kreeg de bedrijfstak steeds meer te maken met bedreigingen van de grondstof (nitraat uit mest, bestrijdingsmiddelen) en later verdroging. Vanaf dat moment ging ook de politieke en maatschappelijke lobby steeds meer deel uitmaken van de taak van de VEWIN als koepelorganisatie, en verschoof ook bij de voorlichting het accent van publieksvoorlichting in de richting van lobby en *public affairs*. Zo was de grootschalige multimediale publiekscampagne 'Water, het wonder uit de kraan' - gebruik wat je nodig hebt, niet

meer!' over de hoofden van de consument ook gericht op de politiek, met als boodschap: 'kijk maar, we doen er alles aan, zelfs een miljoenen kostende campagne op radio en tv, billboards, dagbladadvertenties, en zelfs met een mobiele informatiedrager: de Waterspaarbus.'

Die campagne werd gelanceerd kort voordat Jur in 1991 met VUT ging. Hij had er wel plezier in, maar stond er ook wat ambivalent tegenover. In de jaren tussen 1982 en 1989 hadden we een jaarlijkse afdelingsbegroting die (zonder personeelskosten) oplep van zo'n 100.000 gulden tot ongeveer 140.000 gulden. In het campagnejaar was dat ineens vier miljoen gulden. Eigenlijk vond Jur dat wel wat veel geld om aan de politiek te laten weten dat we de watersparing als bedrijfstak serieus namen. De pijn zat natuurlijk vooral in het feit, dat de VEWIN-begroting bij elkaar gebracht werd door de waterleidingbedrijven, die het geld ontvingen van consumenten voor de levering van water. Het maken van tv-commercials heeft met de levering van drinkwater niets te maken.

Ik heb het altijd een voorrecht gevonden om met Jur Lieferrings te mogen samenwerken. We konden het uitstekend met elkaar vinden, en hebben maar één keer een stevig verschil van mening gehad. Dat ging over een blad (niet H₂O; we deden er meer, zoals Comfort in Huis, Energie & Water, Duinberichten, en ook nog KIWA-nieuwsbrieven en -voortgangsberichten) waarvan hij de productie aan mij had opgedragen, maar waar hij toch geen afstand van kon nemen.

Maar binnen het KIWA werd hij vooral in zijn begintijd door menigeen beschouwd als een soort boeman. Ik deelde die mening in het geheel niet, en het heeft me enige moeite gekost om die te begrijpen. Het had - denk ik - vooral te maken met zijn tempo. Als er iets gebeurde binnen de sector waarover een persbericht moest worden verspreid, dan had hij het bericht al klaar voordat bij wijze van spreken de telefoon van zijn informant was neergelegd. De afdeling was eraan gewend en zorgde voor razendsnelle verwerking. Dan moest het naar de postkamer om dezelfde dag te worden verstuurd. Maar daar golden natuurlijk andere regels: na drie uur aangeleverd gaat het dezelfde dag niet meer weg. Dat pikte Jur dan niet, dus die zorgde ervoor dat het, desnoods via Wijnstra (KIWA-directeur) en Voerman (VEWIN-secretaris), toch werd verzonden. Als je dat een paar keer hebt gedaan, dan heb je de naam. Hij was snel, en ongeduldig als anderen zijn tempo niet konden bijhouden. Maar het was allemaal ingegeven door de drang om kwaliteit te leveren. Zijn laatste werkzame jaren was hij overigens een stuk milder.

Jur voerde het secretariaat van de Commissie Voorlichting Waterleidingbedrijven, waarin het voorlichtingsbeleid van de bedrijfstak werd besproken en uitgezet. Ik mocht daar bij zitten als notulist en heb twee voorzitters meegemaakt: Frans van Dam (WMN) en Willem Visscher (WOB). Het was een mooie commissie, omdat er naast waterleidingdirecteuren (die elke VEWIN-commissie bevoltken) ook voorlichters zaten. Aanvankelijk alleen Jur en de voorzitter van het Contactorgaan Voorlichters

(in die jaren waren dat Joost de Jong, Judith Maas en Albert Schaafsma), maar later, na een interne reorganisatie was de verhouding zelfs bijna fifty-fifty en zaten er veel meer voorlichters in de commissie. Het grootste wapenfeit was de voorlichtingscampagne 'Water, het wonder uit de kraan', waarvoor de voorzitter van de commissie bij bestuur en leden een bedrag van maar liefst vier miljoen gulden moest zien los te praten. Dat lukte.

Een heel andere club was het Contactorgaan Voorlichters Waterleidingbedrijven. Dat was een orgaan waarin alle voorlichters van alle bedrijven waren verenigd. Jur had het orgaan in het leven geroepen met twee gedachten. Voor hem was het ideaal om te vernemen wat binnen de bedrijven speelde (niet alleen op het terrein van de voorlichting). Maar het was ook een geweldig middel om de visie en benadering van de VEWIN op diverse punten ter kennis te brengen van de voorlichters, zodat die ook wisten hoe ze met de materie konden omgaan. Aanvankelijk was het nogal eenzijdig: Jur vertelde en de voorlichters luisterden. Later, toen ook binnen de bedrijven de deskundigheid op het vakgebied groeide, ontstond veel meer een gezonde en ook nuttige dialoog.

Achteraf zei Jur, dat één van de grootste voordelen van zijn werkzame leven bij de VEWIN lag in zijn verre buitenlandse reizen in het kader van zijn betrokkenheid bij het PR-Committee van de International Water Supply Association, de voorganger van de IWA. Daardoor heeft hij een groot aantal landen bezocht en daar had hij buitengewoon veel plezier in. Hoewel ik zelf voor H₂O wel eens naar Bazel ben geweest om kennis te nemen van het project Pro Rheno, beperkte zich mijn actieradius meestal tot het binnenland. In het begin van onze samenwerking was het logisch dat Jur het buitenland deed. Later probeerde hij mij ook wel mee te krijgen naar het buitenland, maar dat was aan mij niet besteed. Hij onderhield warme banden met collega's in het buitenland, en was samen met Jur Huizinga van de RIWA, ook direct betrokken bij campagnes en persactiviteiten van de Internationale Arbeitsgemeinschaft der Wasserwerke im Rheineinzugsgebiet. Ook het Rijnsout hield hem bezig. Hij zorgde ervoor dat de milieujournalisten er bovenop zaten. Zo was hij bevriend met Flok de Ruiter (NRC), Carel Wiemers (ANP), Hans Schmit (Trouw) en Toon Schmeink (Parool, tevens eindredacteur van Waterschapsbelangen).

Jur Lieferrings was een vakman, die zowel oog had voor de kleine noden van het vak - de spiegelstukjes en de kraaltjes placht hij dat te noemen - als voor de grote lijnen. Hij had er plezier in als er goede voorlichtingsmaterialen beschikbaar waren voor de leden, maar wanneer hij op strategisch niveau zaken kon regelen met de waterleidingdirecteuren of met ministeries of met de pers, dan was hij in zijn element. Voor mij, en ook voor menig voorlichter binnen de bedrijfstak, was hij een mentor die we met respect zullen gedenken.

Geert Vinke (oud-hoofdredacteur H₂O en oud-hoofd Voorlichting VEWIN)